

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Autorská práva

Učební texty k semináři

Autoři:

JUDr. Pavel Koukal, Ph.D. (Masarykova univerzita)

Datum:

16. 3. 2012

Centrum pro rozvoj výzkumu pokročilých řídicích a senzorických technologií CZ.1.07/2.3.00/09.0031

TENTO STUDIJNÍ MATERIÁL JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM
FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY

OBSAH

Obsah.....	1
1. Co je plagiát.....	3
2. V jakých významech se lze s plagiátem setkat?	4
3. Které právní prameny se problematiky plagiátorství dotýkají?.....	6
3.1. 1. Autorský zákon (zákon č. 121/2000Sb., ve znění pozdějších předpisů).....	6
3.1.1. § 6 Zákonná domněnka autorství.....	6
3.1.2. § 11 Osobnostní práva	6
3.1.3. § 12 odst. 1 Právo dílo užít.....	7
3.1.4. § 31 Citace	7
3.1.5. § 40 Ochrana práva autorského.....	7
3.1.6. § 105a Přestupky	10
3.2. 2. Trestní zákon (zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů)..	
.....	11
3.2.1. § 270 Porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi.....	11
3.3. 3. Zákon o vysokých školách (zákon č. 111/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů)	12
3.3.1. § 47b Zveřejňování závěrečných prací	12
3.3.2. § 64 Disciplinární přestupek.....	12
3.3.3. § 65.....	12
3.3.4. § 66.....	13
3.3.5. § 67 Zvláštní ustanovení o vyloučení ze studia.....	13
4. Jak se mohu při psaní kvalifikační práce dopustit plagiátorství?.....	14
5. Existují nějaká pravidla, jak správně citovat, abych se nedopustil plagiátorství?	18

1. CO JE PLAGIÁT

Pojem plagiát bývá definován různě. Norma ČSN ISO 5127-2003 uvádí, že plagiátem je *„představení duševního díla jiného autora propůjčeného nebo napodobeného v celku nebo z části, jako svého vlastního“*. Podle *Ottovy encyklopedie nové doby na CD-ROM (AION CS, 1998, str. 1096)* je plagiátem *„přivlastnění cizího výtvoru duševního bez udání pramene“*.

Plagiátem tedy rozumíme (1) takový výtvor, jehož autorem je ve skutečnosti někdo jiný, než kdo se za autora označuje. Rovněž jde o případy, kdy někdo (2) převezme část cizího textu, aniž by respektoval citační licenci zakotvenou v ustanovení § 31 AutZ nebo (3) citační pravidla vědecké práce.

Plagiátorství má objektivní povahu. Nezáleží tedy na tom, zda konkrétní osoba jedná s úmyslem zastříit autorství jiné osoby anebo zda si počíná nedbale (například tak, že v textu nesprávně používá citace, a nerozlišuje tak, co jsou vlastní myšlenky a co jsou myšlenky převzaté). Subjektivní stránka nicméně hraje roli v případě vyvození odpovědnostních následků za plagiátorství.

2. V JAKÝCH VÝZNAMECH SE LZE S PLAGIÁTEM SETKAT?

Pojem plagiát je pojmem vícevýznamovým. Má tedy jiný význam ve světle autorskoprávním a jiný význam již má z hlediska pravidel akademické tvorby, a na to navazujících pochybení akademických pracovníků nebo studentů.

Hlavní rozdíl spočívá v tom, že autorské právo nechrání samotné myšlenky (*ideas*), ale pouze jejich tvůrčí vyjádření (*expression*). Z hlediska autorského práva proto nelze vidět problém v tom, že se někdo inspiruje cizí myšlenkou, kterou volným způsobem parafrázuje, aniž by uvedl zdroj své inspirace. V tomto případě totiž nedochází k užití autorského díla ve smyslu § 2 odst. 1 AutZ, ale pouze k využití cizí myšlenky (umělecké či vědecké). Z tohoto hlediska se autorské právo na plagiátorství dívá jinak, než pravidla vědecké práce.

Akademické (vědecké) pojetí plagiátorství je odlišné od pojetí autorskoprávního, a to zejména z toho důvodu, že **pravidla akademické tvorby chrání již samotné myšlenky**. Z toho důvodu se vyžaduje uvést pramen i při parafrázi určitého textu nebo při inspiraci cizí myšlenkou. Současně se vyžaduje i uvedení odkazu na statistický graf či matematický vzorec, což z hlediska autorskoprávního nezbytné není, neboť tyto výtvořky samy o sobě autorskoprávní ochraně nepodléhají (§ 2 odst. 6 AutZ).

Lze tedy shrnout, že se určitá osoba může dopustit plagiátorství, které sice není porušením autorského práva, ale je porušením pravidel vědecké tvorby.

Jiný rozdíl mezi autorskoprávním a akademickým pojetím plagiátorství nalézáme u tzv. **autoplagiátorství** (*self-plagiarism*). Zde jde o případ, kdy je z různých důvodů opakovaně použito určité dílo již dříve uveřejněné týž autorem. Z pohledu autorského práva dochází pouze k opětovnému užití vlastního autorského díla a jediný problém může představovat případné porušení výhradní autorskoprávní licence uzavřené s vydavatelem prvního díla.

Z hlediska pravidel vědecké tvorby a vykazování vědeckých výsledků však může nastat problém, neboť obecně se nepovažuje za vhodné uveřejňovat myšlenky již uveřejněné. Nicméně i zde mohou existovat legitimní důvody pro opětovné uveřejnění určitého vědeckého výsledku. Pamela Samuelson uvádí, že v určitých oborech jde o běžnou praxi, neboť je zvykem příspěvky z konferenčních sborníků publikovat v časopise (*turning a conference paper into*

*a journal article or a book paper).*¹ Jindy je článek předkládán jinému publiku (*the audience for each work is so different that publishing the same work in different places was necessary to get the message out*)² nebo určité dříve uveřejněné myšlenky jsou natolik dobré, že mají být znovu zopakovány bez jakéhokoliv přídavku (*the author thinks they said it so well the first time that it makes no sense to say it differently a second time*).³

Každopádně by měl být při opakovaném použití již dříve zveřejněného díla proveden citační odkaz na původní zdroj a vědecký výsledek (pokud neobsahuje podstatné nové myšlenky) by neměl akademický pracovník vykazovat.

¹ Samuelson, P.: *Self-Plagiarism or Fair Use*, [online], dostupný z: http://people.ischool.berkeley.edu/~pam/papers/cacm_aug1994.pdf, str. 22 a 23, citováno 15. června 2011

² Tamtéž.

³ Tamtéž.

3. KTERÉ PRÁVNÍ PRAMENY SE PROBLEMATIKY PLAGIÁTORSTVÍ DOTÝKAJÍ?

3.1. 1. Autorský zákon (zákon č. 121/2000Sb., ve znění pozdějších předpisů)

3.1.1. § 6 Zákonná domněnka autorství

Autorem díla je fyzická osoba, jejíž pravé jméno je obvyklým způsobem uvedeno na díle nebo je u díla uvedeno v rejstříku předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem, není-li prokázán opak; to neplatí v případech, kdy je údaj v rozporu s jiným údajem takto uvedeným. Toto ustanovení se použije i tehdy, je-li toto jméno pseudonymem, pokud autorem přijatý pseudonym nevzbuzuje pochybnosti o autorově totožnosti.

3.1.2. § 11 Osobnostní práva

- (1) Autor má právo rozhodnout o zveřejnění svého díla.
- (2) Autor má právo osobovat si autorství, včetně práva rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno při zveřejnění a dalším užití jeho díla, je-li uvedení autorství při takovém užití obvyklé.
- (3) Autor má právo na nedotknutelnost svého díla, zejména právo udělit svolení k jakékoli změně nebo jinému zásahu do svého díla, nestanoví-li tento zákon jinak. Je-li dílo užíváno jinou osobou, nesmí se tak dít způsobem snižujícím hodnotu díla. Autor má právo na dohled nad plněním této povinnosti jinou osobou (autorský dohled), nevyplyvá-li z povahy díla nebo jeho užití jinak, anebo nelze-li po uživateli spravedlivě požadovat, aby autorovi výkon práva na autorský dohled umožnil.
- (4) Osobnostních práv se autor nemůže vzdát; tato práva jsou nepřevoditelná a smrtí autora zanikají. Ustanovení odstavce 5 tím není dotčeno.
- (5) Po smrti autora si nikdo nesmí osobovat jeho autorství k dílu, dílo smí být užito jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu a je-li to obvyklé, musí být uveden autor díla, nejde-li o dílo anonymní. Ochrany se může domáhat kterákoli z osob autorovi blízkých, 1a) toto oprávnění mají, i když uplynula

doba trvání majetkových práv autorských. Této ochrany se může vždy domáhat i právnická osoba sdružující autory nebo příslušný kolektivní správce podle tohoto zákona (§ 97).

3.1.3. § 12 odst. 1 Právo dílo užít

- (1) Autor má právo své dílo užít v původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě, samostatně nebo v souboru anebo ve spojení s jiným dílem či prvky a udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva; jiná osoba může dílo užít bez udělení takového oprávnění pouze v případech stanovených tímto zákonem.

3.1.4. § 31 Citace

- (1) Do práva autorského nezasahuje ten, kdo

a) užije v odůvodněné míře výňatky ze zveřejněných děl jiných autorů ve svém díle,

b) užije výňatky z díla nebo drobná celá díla pro účely kritiky nebo recenze vztahující se k takovému dílu, vědecké či odborné tvorby a takové užití bude v souladu s poctivými zvyklostmi a v rozsahu vyžadovaném konkrétním účelem,

c) užije dílo při vyučování pro ilustrační účel nebo při vědeckém výzkumu, jejichž účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, a nepřesáhne rozsah odpovídající sledovanému účelu; vždy je však nutno uvést, je-li to možné, jméno autora, nejde-li o dílo anonymní, nebo jméno osoby, pod jejímž jménem se dílo uvádí na veřejnost, a dále název díla a pramen.

- (2) Do práva autorského nezasahuje ani ten, kdo výňatky z díla nebo drobná celá díla citovaná podle odstavce 1 písm. a) nebo b) dále užije; ustanovení odstavce 1 části věty za středníkem platí obdobně.

3.1.5. § 40 Ochrana práva autorského

- (1) Autor, do jehož práva bylo neoprávněně zasaženo nebo jehož právu hrozí neoprávněný zásah, může se domáhat zejména

- a) určení svého autorství,
- b) zákazu ohrožení svého práva, včetně hrozícího opakování, nebo neoprávněného zásahu do svého práva, zejména zákazu neoprávněné výroby, neoprávněného obchodního odbytu, neoprávněného dovozu nebo vývozu originálu nebo rozmnoženiny či napodobeniny díla, neoprávněného sdělování díla veřejnosti, jakož i neoprávněné propagace, včetně inzerce a jiné reklamy,
- c) sdělení údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití, o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o způsobu a rozsahu jejího neoprávněného užití, o její ceně, o ceně služby, která s neoprávněným užitím díla souvisí, a o osobách, které se neoprávněného užití díla účastní, včetně osob, kterým byly předmětné rozmnoženiny či napodobeniny díla určeny za účelem jejich poskytnutí třetí osobě; práva na informace podle tohoto ustanovení se autor může domáhat vůči osobě, která do jeho práva neoprávněně zasáhla nebo je neoprávněně ohrozila, a dále zejména vůči osobě, která
1. má nebo měla v držení neoprávněně zhotovenou rozmnoženinu či napodobeninu díla za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu,
 2. využívá nebo využívala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu, která neoprávněně zasahuje nebo zasahovala do práva autora nebo je neoprávněně ohrožuje nebo ohrožovala,
 3. poskytuje nebo poskytovala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu užívanou při činnostech, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují, anebo
 4. byla označena osobou uvedenou v bodě 1, 2 nebo 3 jako osoba, která se účastní pořízení, výroby nebo distribuce rozmnoženiny či napodobeniny díla anebo poskytování služeb, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují,

d) odstranění následků zásahu do práva, zejména

1. stažením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky podle § 43 odst. 2 z obchodování nebo jiného užití,
2. stažením z obchodování a zničením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky podle § 43 odst. 2,
3. zničením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky podle § 43 odst. 2,
4. zničením nebo odstraněním materiálů a nástrojů použitých výlučně nebo převážně k výrobě neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky podle § 43 odst. 2,

e) poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu, zejména

1. omluvou,
2. zadostiučiněním v penězích, pokud by se přiznání jiného zadostiučinění nejevilo postačujícím; výši peněžitého zadostiučinění určí soud, který přihlédne zejména k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k zásahu do práva došlo; tím není vyloučena dohoda o narovnání,

f) zákazu poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora.

(2) Opatření podle odstavce 1 písm. d) musí být přiměřené závažnosti porušení práva a musí být přihlédnuto k zájmům třetích osob, zejména spotřebitelů a osob jednajících v dobré víře.

(3) Autorovi, jehož návrhu bylo vyhověno, může soud přiznat v rozsudku právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob uveřejnění.

(4) Právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení podle zvláštních právních předpisů zůstává nedotčeno; místo skutečně ušlého zisku se autor může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.

Pozn.: Zásahu do autorských práv se lze dopustit bez ohledu na zavinění. Odpovědnost za porušení autorského práva je totiž objektivní. V případě plagiování cizího díla je obvykle zasahováno jak do osobnostních práv autorských (neoprávněné přisvojování si autorství), tak do práv majetkových (jde o neoprávněné užití cizího autorského díla). Autor se může domáhat nároků uvedených v § 40 AutZ.

3.1.6. § 105a Přestupky

(1) Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že

- a) neoprávněně užije autorské dílo, umělecký výkon, zvukový či zvukově obrazový záznam, rozhlasové nebo televizní vysílání nebo databázi,
- b) neoprávněně zasahuje do práva autorského způsobem uvedeným v § 43 odst. 1 nebo 2 anebo v § 44 odst. 1, nebo
- c) jako obchodník, který se účastní prodeje originálu díla uměleckého, nesplní oznamovací povinnost podle § 24 odst. 6.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) lze uložit pokutu do 150 000 Kč, za přestupek podle odstavce 1 písm. b) pokutu do 100 000 Kč a za přestupek podle odstavce 1 písm. c) pokutu do 50 000 Kč.

Pozn.: Přestupku se může dopustit pouze fyzická osoba, která má deliktní způsobilost. K přestupku stačí, pokud se ho fyzická osoba dopustí i z nedbalosti. Přestupek nelze projednat, pokud od jeho spáchání uplynula lhůta jednoho roku. Při projednávání přestupků se postupuje podle zákona o přestupcích

(zákon č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a subsidiárně dle správního řádu (zákon č. 500/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

3.2. 2. Trestní zákon (zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

3.2.1. § 270 Porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi

- (1) Kdo neoprávněně zasáhne nikoli nepatrně do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.
- (2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty bude pachatel potrestán,
 - a) vykazuje-li čin uvedený v odstavci 1 znaky obchodní činnosti nebo jiného podnikání,
 - b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch nebo způsobí-li tím jinému značnou škodu, nebo
 - c) dopustí-li se takového činu ve značném rozsahu.
- (3) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán,
 - a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu nebo způsobí-li tím jinému škodu velkého rozsahu, nebo
 - b) dopustí-li se takového činu ve velkém rozsahu.

Pozn.: U trestněprávní odpovědnosti je třeba vzít do úvahy princip **subsidiarity trestní represe** (§ 12 odst. 2 TrZ). Proto si lze aplikaci ustanovení § 270 TrZ u plagiátorství představit jen ve skutečně zcela výjimečných případech, kdy bude úmyslně plagiováno celé dílo a plagiátor bude mít z neoprávněného užití takového díla přímý majetkový prospěch. Jinak je namístě ukládat veřejnoprávní sankce v režimu zákona o přestupcích.

3.3. 3. Zákon o vysokých školách (zákon č. 111/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

3.3.1. § 47b Zveřejňování závěrečných prací

- (1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.
- (2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.
- (3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

3.3.2. § 64 Disciplinární přestupek

Disciplinárním přestupkem je zaviněné porušení povinností stanovených právními předpisy nebo vnitřními předpisy vysoké školy a jejích součástí.

3.3.3. § 65

- (1) Za disciplinární přestupek lze uložit některou z následujících sankcí:
 - a) napomenutí,
 - b) podmíněné vyloučení ze studia se stanovením lhůty a podmínek k osvědčení,
 - c) vyloučení ze studia.
- (2) Od uložení sankce je možné upustit, jestliže samotné projednání disciplinárního přestupku vede k nápravě.

- (3) Při ukládání sankcí se přihlíží k charakteru jednání, jímž byl disciplinární přestupek spáchán, k okolnostem, za nichž k němu došlo, ke způsobeným následkům, k míře zavinění, jakož i k dosavadnímu chování studenta, který se disciplinárního přestupku dopustil, a k projevené snaze o nápravu jeho následků. Vyloučit ze studia lze pouze v případě úmyslného spáchání disciplinárního přestupku.

3.3.4. § 66

Disciplinární přestupek nelze projednat, jestliže uplynula lhůta jednoho roku od jeho spáchání nebo od pravomocného odsuzujícího rozsudku v trestní věci. Do lhůty jednoho roku se nezapočítává doba, kdy osoba není studentem.

3.3.5. § 67 *Zvláštní ustanovení o vyloučení ze studia*

Ze studia bude vyloučen student, který byl ke studiu přijat v důsledku svého podvodného jednání.

Pozn.: České právo, na rozdíl od situace v Německu či Rakousku, nejspíše neumožňuje odnětí akademického titulu z důvodu plagiátorství. Zákon o vysokých školách totiž počítá s odpovědnostními vztahy pouze v případě existence primárního právního vztahu, kterým je studijní vztah mezi vysokou školou a studentem. Jestliže však tento vztah zanikl ukončením studia (tj. složením státní závěrečné zkoušky, jejíž součástí je obhajoba závěrečné práce), disciplinární řízení není možné zahájit.

O tom, zda je možné zahájit přezkumné řízení (§ 94 a násl. správního řádu) o státní závěrečné zkoušce z důvodu prokázaného plagiátorství, se vedou spory. Správní orgán je totiž limitován zejména ochranou dobré víry (§ 94 odst. 5 správního řádu), principem proporcionality (§ 94 odst. 4 správního řádu) a zejména objektivní lhůtou jednoho roku od ukončení státní závěrečné zkoušky (§ 96 odst. 1 správního řádu).

4. JAK SE MOHU PŘI PSANÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE DOPUSTIT PLAGIÁTORSTVÍ?

Nejlépe je uvést problematiku na příkladech.

Originální text:

*„Předkové Antonína Randy pocházeli z Domažlic, kde jsou spolehlivě doloženi od roku 1622, jméno Randa se však v nedaleké vsi Chrastavice vyskytuje už o více než padesát let dříve. Dědeček Antonína Randy Petr byl dlouholetým starším punčochářského cechu a domohl se značného majetku, k němuž patřil i právovárečný dům. Dvě z jeho jedenácti dětí dosáhly univerzitního vzdělání. Jedním z nich byl Václav Randa, pozdější otec Antonína Randy“ (Kindl, V. Fenomén Randa nebo Randův fenomén?, In *Memorabilia iuridica* sv. 6 – Prof. Dr. Antonín Randa, Praha: Univerzita Karlova – Právnická fakulta, 2009, str. 11).*

Nesprávné použití textu č. 1:

Předkové Antonína Randy pocházeli z Domažlic, kde jsou spolehlivě doloženi od roku 1622, jméno Randa se však v nedaleké vsi Chrastavice vyskytuje už o více než padesát let dříve. Dědeček Antonína Randy Petr byl dlouholetým starším punčochářského cechu a domohl se značného majetku, k němuž patřil i právovárečný dům. Dvě z jeho jedenácti dětí dosáhly univerzitního vzdělání. Jedním z nich byl Václav Randa, pozdější otec Antonína Randy.

Jde o otrocké zkopírování textu bez jakéhokoliv citačního odkazu. Takové použití je nepřipustné jak z hlediska autorského práva, tak pravidel vědecké práce.

Nesprávné použití textu č. 2:

Vladimír Kindl⁴ uvádí, že předkové Antonína Randy pocházeli z Domažlic, kde jsou spolehlivě doloženi od roku 1622, jméno Randa se však v nedaleké vsi Chrastavice vyskytuje už o více než padesát let dříve. Dědeček Antonína Randy Petr byl dlouholetým starším punčochářského cechu a domohl se značného majetku, k němuž patřil i právovárečný dům. Dvě z jeho jedenácti dětí dosáhly

⁴ Kindl, V. Fenomén Randa nebo Randův fenomén?, In *Memorabilia iuridica* sv. 6 – Prof. Dr. Antonín Randa, Praha: Univerzita Karlova – Právnická fakulta, 2009, str. 11.

univerzitního vzdělání. Jedním z nich byl Václav Randa, pozdější otec Antonína Randy.

Jde o porušení pravidel vědecké práce, neboť autor sice cituje pramen, ale zřetelným způsobem neoddělil svůj text od textu, který cituje. Aby byla citace v pořádku, musel by být použitý text dán do úvozovek a citační odkaz by měl být uveden až na konci citované pasáže.

Správné použití by proto mohlo vypadat následovně:

Vladimír Kindl uvádí, že „předkové Antonína Randy pocházeli z Domažlic, kde jsou spolehlivě doloženi od roku 1622, jméno Randa se však v nedaleké vsi Chrastavice vyskytuje už o více než padesát let dříve. Dědeček Antonína Randy Petr byl dlouholetým starším punčochářského cechu a domohl se značného majetku, k němuž patřil i právovárečný dům. Dvě z jeho jedenácti dětí dosáhly univerzitního vzdělání. Jedním z nich byl Václav Randa, pozdější otec Antonína Randy“.⁵

Nesprávné použití textu č. 3:

Předkové Antonína Randy pocházeli ze západních Čech, konkrétně z Domažlic, přičemž lze usuzovat, že zde žili již v první polovině 17. století. Dědeček Antonína Randy, který se jmenoval Petr, se živil jako punčochář. Řemeslo mu vynášelo, a dosáhl tak poměrně velkého jmění, které zahrnovalo i právovárečný dům. Z dnešního pohledu by byl považován za příslušníka vyšší střední třídy. Jako osvícená osoba dbal o vzdělání svých dětí. Dvě z jeho jedenácti dětí dokonce dosáhly vzdělání univerzitního. Patřil mezi ně Václav Randa, pozdější otec Antonína Randy.

Autor parafrázuje cizí text bez uvedení pramene. Z pohledu autorského práva se o problém nejedná, neboť nedošlo k užití cizího díla, ale pouze myšlenek (informací), které jsou v něm obsaženy. Autor se však dopouští vědeckého (akademického) plagiátorství, neboť neprovádí vůbec žádný odkaz na původní pramen.

Přípustné použití textu by mohlo vypadat následovně:

⁵ Kindl, V. Fenomén Randa nebo Randův fenomén?, In *Memorabilia iuridica* sv. 6 – Prof. Dr. Antonín Randa, Praha: Univerzita Karlova – Právnická fakulta, 2009, str. 11.

Vladimír Kindl⁶ uvádí, že předkové Antonína Randy pocházeli ze západních Čech, konkrétně z Domažlic. Dle něj lze usuzovat, že zde žili již v první polovině 17. století.⁷ Dědeček Antonína Randy, který se jmenoval Petr, se měl živit jako punčochář. Kindl v této souvislosti zmiňuje, že řemeslo Petru Randovi vynášelo, a dosáhl tak poměrně velkého jmění, které zahrnovalo i právovárečný dům.⁸ Rovněž měl dbát o vzdělání svých dětí, z nichž dvě (z jedenácti) dokonce dosáhly vzdělání univerzitního. Patřil mezi ně Václav Randa, pozdější otec Antonína Randy.⁹

V tomto případě autor uvedl odkaz na pramen, provádí přípustnou parafrázi, která se vyznačuje určitou mírou abstrakce, tj. původní poznatky jsou selektovány. Zmínku o tom, že „řemeslo Petru Randovi vynášelo“ sice v původním textu nenajdeme, nicméně ji nelze považovat za nepřipustné vkládání hodnotících soudů, které původní autor neučinil. Jako vhodnější by se ale každopádně jevilo použití přímých citací (z nich je totiž jednoznačně patrné, co autor převzal a co jsou jeho vlastní myšlenky).

Nesprávné použití textu č. 4:

Vladimír Kindl¹⁰ uvádí, že předkové Antonína Randy pocházeli ze západních Čech, konkrétně z Domažlic, přičemž lze usuzovat, že zde žili již v první polovině 17. století. Dědeček Antonína Randy, který se jmenoval Petr, se měl živit jako punčochář.¹¹ Kindl v této souvislosti zmiňuje, že řemeslo Petru Randovi vynášelo, a dosáhl tak poměrně velkého jmění, které zahrnovalo i právovárečný dům.¹² Z dnešního pohledu by byl považován za příslušníka vyšší střední třídy. Jako osvícená osoba dbal o vzdělání svých dětí. Dvě z jeho jedenácti dětí dokonce dosáhly vzdělání univerzitního. Patřil mezi ně Václav Randa, pozdější otec Antonína Randy.¹³

⁶ Kindl, V. Fenomén Randa nebo Randův fenomén?, In *Memorabilia iuridica* sv. 6 – Prof. Dr. Antonín Randa, Praha: Univerzita Karlova – Právnická fakulta, 2009, str. 11.

⁷ Tamtéž.

⁸ Tamtéž.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Kindl, V. Fenomén Randa nebo Randův fenomén?, In *Memorabilia iuridica* sv. 6 – Prof. Dr. Antonín Randa, Praha: Univerzita Karlova – Právnická fakulta, 2009, str. 11.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž.

V tomto případě se sice nejedná o plagiátorství, ale z hlediska pravidel vědecké práce text v pořádku není. Autor sice v zásadě provádí přípustnou parafrázi, ale v textu jsou obsaženy hodnotící soudy, které z textu původního autora nevyplývají. Vladimír Kindl totiž neuvádí, že by Petra Randu bylo možné považovat za příslušníka vyšší střední třídy, ani že se jednalo o osvícenou osobu.

Správně by proto mohl text vypadat například takto:

Vladimír Kindl uvádí, že „předkové Antonína Randy pocházeli z Domažlic, kde jsou spolehlivě doloženi od roku 1622, jméno Randa se však v nedaleké vsi Chrastavice vyskytuje už o více než padesát let dříve“.¹⁴ Dědeček Antonína Randy, který se jmenoval Petr, se měl živit jako punčochář.¹⁵ Kindl v této souvislosti zmiňuje, že „se domohl značného majetku, k němuž patřil i právovárečný dům“.¹⁶ Z dnešního pohledu by nejspíše byl považován za příslušníka vyšší střední třídy. Jako osvícená osoba dbal o vzdělání svých dětí, neboť „dvě z jeho jedenácti dětí dosáhly univerzitního vzdělání“.¹⁷ Patřil mezi ně Václav Randa, pozdější otec Antonína Randy.¹⁸

V tomto případě autor při textu kombinuje přímé a nepřímé citace. Důležité je, že citační odkaz je třeba provést vždy tam, kde se uvádí určité faktum, ledaže by šlo o poznatky obecně známé. Bylo by samozřejmě optimální, pokud by u poznámky č. 9 a 12 byl proveden odkaz na primární historický pramen, nicméně z hlediska prevence plagiátorství je text formulován správně. Autor by však zřejmě u obhajoby textu narazil na to, že cituje tzv. z druhé ruky, tedy aniž by si údaje ověřil z primárních pramenů. Jako celkově vhodnější by se proto jevílo použití přímé citace celého textu Vladimíra Kindla.

¹⁴ Kindl, V. Fenomén Randa nebo Randův fenomén?, In *Memorabilia iuridica* sv. 6 – Prof. Dr. Antonín Randa, Praha: Univerzita Karlova – Právnická fakulta, 2009, str. 11.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž.

5. EXISTUJÍ NĚJAKÁ PRAVIDLA, JAK SPRÁVNĚ CITOVAT, ABYCH SE NEDOPUSTIL PLAGIÁTORSTVÍ?

Citační pravidla nikde výslovně definována nejsou. Při citování se nicméně lze řídit následujícími doporučeními.

1. Základní pravidlo zní: **„Pokud nevím, zda mám citovat, cituji“**. Vychází se z toho, že k duševním výtvorům ostatních se má přistupovat s úctou. Mezi základní pravidla lidské slušnosti potom patří zákaz přisvojovat si autorství k tomu, co daná osoba nevytvořila anebo na co vlastní vědeckou prací „nepřišla“.
2. **Citační odkaz je třeba provést vždy tam, kde je použita cizí myšlenka** (informace). Není nezbytné citovat u poznatků, které jsou všeobecně známé. Cizí myšlenky (informace) je třeba uvádět **pravdivě**, tedy tak, jak byly napsány/vysloveny. Nelze proto do textu vkládat hodnotící soudy způsobem, z něhož by čtenář mohl dospět k závěru, že je vyslovil citovaný autor.

Není vhodné citovat tzv. z druhé ruky. Pokud to tedy je možné, je třeba citovat z primárních pramenů. Citování z druhé ruky je v zásadě přípustné pouze v případě reálné nemožnosti získat primární pramen anebo v případě, že získání primárního pramene je velmi obtížné.
3. Je obecně **lepší používat citace přímé**, tj. označit cizí text do uvozovek a provést odkaz na příslušný pramen. Zřetelně tím totiž dochází k oddělení vlastních myšlenek od myšlenek cizích. Přímá citace by však neměla být používána „*sama pro sebe*“. To by mohlo svědčit o tom, že autor chce „*práci natáhnout*“ na potřebný počet stránek. **S přímou citací by tedy autor měl v textu dále pracovat.** Měl by například převzatý text podrobit komentáři, kritické analýze anebo ho účelně spojit s jiným textem či poznatkem.
4. Pokud se uvádí odkaz na konkrétní zdroj, je třeba jej co nejvíce **„lokalizovat“**. Jestliže tedy je například text členěn na číslované odstavce, je vhodné provést odkaz přímo na tu část (ty odstavce), z nichž jsou čerpány určité myšlenky. Pokud je citováno z monografie, vždy se uvádí číslo příslušné strany.

5. Nikde není přesně stanoveno, kolik přímých citací práce může obsahovat. Vědecká práce vysoké úrovně by nicméně měla obsahovat maximálně 20% přímých citací ve vztahu k celkovému objemu textu. V bakalářských pracích lze výjimečně tolerovat i větší procento přímých citací k celkovému objemu textu. Každopádně by **nemělo být více jak 30% z přímých citací z jednoho pramene.**
6. Pro účely předcházení plagiátorství lze v zásadě využít jakýkoliv způsob citování, včetně tzv. Harvardského systému. Viz též BRATKOVÁ, Eva (zprac.) Metody citování literatury a strukturování bibliografických záznamů podle mezinárodních norem ISO 690 a ISO 690-2 : metodický materiál pro autory vysokoškolských kvalifikačních prací [online]. Verze 2.0, aktualiz. a rozšíř. Praha: Odborná komise pro otázky elektronického zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací, Asociace knihoven vysokých škol ČR, 2008-12-22 [2008-12-30]. Dostupný z <http://www.evskp.cz/SD/4c.pdf>, str. 7.

Centrum pro rozvoj výzkumu pokročilých řídicích a senzorických technologií
CZ.1.07/2.3.00/09.0031

Ústav automatizace a měřicí techniky
VUT v Brně
Kolejní 2906/4
612 00 Brno
Česká Republika

<http://www.crr.vutbr.cz>

info@crr.vutbr.cz